

2016-10-19

Justitiedepartementet
Enheten för immaterialrätt och
transporträtt
103 33 Stockholm**YTTRANDE****Dnr. Ju2016/06404/L3****EU-kommissionens förslag till modernisering av EU:s upphovsrättsreglering**

Svenska Förläggareföreningen har genom remiss (Ju2016/06404/L3) beretts tillfälle att lämna synpunkter på kommissionens förslag till modernisering av EU:s upphovsrättsreglering, och får härmed avge följande yttrande.

Om Svenska Förläggareföreningen

Svenska Förläggareföreningen (härefter "Förläggareföreningen") är de svenska bokförlagens branschorganisation. Föreningen arbetar för en fri och öppen bokmarknad med utrymme för nya förlag att etableras och utvecklas. Föreningens medlemmar är professionella bokförlag med en utgivning som spänner över alla genrer och format.

Förläggareföreningens för närvarande 56 medlemsförlag svarar för cirka 70 % av branschens omsättning inom kategorin allmänlitteratur. Den totala bokförsäljningen i Sverige uppgick förra året till omkring 8 miljarder kronor.

Yttrande*Inledning*

Bokförlagens verksamhet vilar på upphovsrättslig grund. Upphovsrätten säkerställer att författare och andra upphovspersoner får ersättning för sitt arbete och möjliggör att förlag som investerar i upphovspersonernas arbete kan få rimlig avkastning för sina investeringar.

En stark upphovsrätt är en förutsättning för professionell utgivning av böcker, och ligger till grund för förlagens vilja och möjlighet att investera såväl i sina författare som i sin affärsverksamhet. När upphovsrätten hotas, hotas därför även tillgången till litteratur. Ytterligare tvingande inskränkningar i upphovsrätten, utan kompensation för rättighetshavarna, innebär ett direkt ekonomiskt avbräck för författare och förlag vilket riskerar att skada den marknadsmässiga utveckling som branschen genomgår för att möta en ny form av efterfrågan av digitalt innehåll.

Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om upphovsrätt på den digitala inre marknaden, KOM (2016) 593 slutlig

Förläggareföreningen har noga följt kommissionens arbete kring utformandet detta nya direktiv på upphovsrättsområdet som tar sikte på den digitala inre marknaden. I stora delar finner Förläggareföreningen att förslaget är väl avvägt och balanserat. Det finns dock delar som vi anser behöver förbättras och klargöras.

I allmänhet behöver den nordiska avtalslicensmodellen ständigt försvaras. Vi vill hänvisa till den svenska regeringens och Justitiedepartementets ställningstagande tillsammans med övriga nordiska länder rörande ”Extended Collective Licensing of Copyright”, vilken Svenska Förläggareföreningen till fullo står bakom. En fungerande modell för kollektiv licensiering av rättigheter, liknande den vi har i Sverige, möjliggör bred användning av stora mängder upphovsrättsligt skyddat material mot ersättning för rättighetshavarna och måste alltid få företräda framför ytterligare inskränkningar i upphovsrätten.

En ytterligare allmän synpunkt rör risken för sammanlänkning av olika upphovsrättsliga inskränkningar. Det föreslagna direktivet saknar ett uttalat skydd mot möjligheten att länka samman undantag genom att låta tillgång till innehåll på grund av en inskränkning användas vidare genom ytterligare en inskränkning. I detta sammanhang hänvisas till effekten av EU-domstolens dom i mål C-117/13 Ulmer ./.. Darmstadt.

Artikel 4 Use of works and other subject-matter in digital and cross-boarder teaching activities

Förläggareföreningens uppfattning är att de licenser som finns tillgängliga på den svenska marknaden uppfyller de krav som ställs på licenser enligt direktivets artikel 4, och förutsätter att den svenska lagstiftaren därmed inte kommer att begagna sig av möjligheten till inskränkning i upphovsrätten enligt denna artikel vid kommande implementering av direktivet i svensk rätt.

Förläggareföreningen anser dock att det kunde behövas en definition av begreppet "illustration for teaching" för förutsebarhetens skull. Ytterligare en aspekt av denna artikel rör den generella definitionen av begreppet "works" som vi menar bör kunna begränsas till utdrag ur verk.

Kapitel 1 Rights in publications

Den föreslagna artikel 12 har kommit till som ett försök att lösa den akuta situation som uppstod för många förlag i Europa efter EU-domstolens dom i mål C-572/13 HP ./.. Reprobel. Förläggareföreningens mening är att den svenska avtalslicensmodellen inte omfattas av avgörandet, varför den föreslagna artikeln därmed inte har någon direkt effekt för svenskt vidkommande. Symbolen i detta är dock viktig, och vi välkomnar kommissionens förslag.

Att ett förlag i kraft av sin exklusiva utgivningsrätt av ett verk är rättighetshavare torde vara ostridigt.

Kapitel 3 Fair remuneration in contracts of authors and performers

Detta kapitel rör införandet av obligatoriska regler kring upphovspersoners och utövares kontrakt. Utifrån svenska rättsförhållanden uppfattas de föreslagna reglerna som tämligen främmande då de utgör ett stort ingrepp i den allmänna principen om avtalsfrihet, vilken innebär att part har frihet att binda sig vid ett avtal samt att komma överens om avtals innehåll.

Att upphovspersoner ska få rimlig ersättning för sitt arbete är en självklarhet. Den allmänlitterära bokbranschen, vilken vi företräder, domineras av avtalsmodeller som garanterar rimlig ersättning.

Gängse ersättningsmodell mellan förlag och författare utgår från att förlaget, efter antagande av manus och tecknande av avtal för utgivning, ger författaren ett förskott utan återbetalningsskyldighet. Fram till tidpunkten för utgivning har förlaget ofta arbetat redaktionellt med texten under ett par år; haft kostnader för sättning av manus, formgivning och tryckning eller utgivning i andra format. Varje bokutgivning innebär således stora investeringar för förlaget och därmed en ekonomisk risk. Det är först när det sedermera utgivna verket säljs som förlaget kan tjäna in sina kostnader. De intäkter som inkommer från försäljning av verket fördelas mellan författaren och förlaget utifrån en överenskommen fördelningsmodell. I de fall en författare eller annan upphovsperson ersätts med ett arvode ligger i en sådan avtalsmodell inbyggda begränsningar i form av avtalstid, omfattning av exploatering etc. vilka möjliggör omförhandling utifrån eventuellt ändrade förhållanden jämfört med när avtalet först ingicks. Därutöver finns allmänna avtalsrättsliga regler som möjliggör jämkning av oskäliga avtal.

För svenskt vidkommande har det som bekant redan funnits en särskild jämkningsregel i upphovsrättslagen. Denna jämkningsregel, liksom andra särskilda jämkningsregler, avskaffades i samband med att generalklausulen i 36 § avtalslagen infördes år 1976. Istället för en specialbestämmelse om rätt till jämkning gjordes generalklausulen tillämplig även på upphovsrättsliga avtal. Frågan om en särskild jämkningsregel i upphovsrättslagen har sedan dess varit uppe för diskussion; senast i samband med översynen av kapitel 3 i upphovsrättslagen. Enligt utredningens uppfattning saknades då skäl att införa en särskild jämkningsregel för avtal om upphovsrätt. I betänkandet Avtalad upphovsrätt (2010:24) anför utredningen att 36 § avtalslagen uppfyller det behov som finns av att kunna jämka oskäliga avtalsvillkor på det upphovsrättsliga området. Det finns inget hinder mot att bestämmelsen ska kunna tillämpas på avtal som skulle behöva korrigeras på grund av oväntade framgångar på marknaden.

Bestämmelsen innebär att särskild hänsyn ska tas till behov av skydd för upphovspersoner som den vanligtvis svagare avtalsparten.

Relationen mellan förlag och författare bygger på lojalitet och långsiktighet. Varje avtal tecknas dock utifrån utgivning av *ett* verk i begränsad tid, vilket i sig utgör en mekanism som garanterar författaren rimlig ersättning eftersom varje ny utgivning förhandlas fram utifrån de förutsättningar som gäller vid den nya tidpunkten.

I den allmänlitterära utgivningen går generellt sett endast en utgiven titel på tio med vinst. Det stora antalet titlar som ges ut på förlag kompenseras därmed inte för de ekonomiska investeringar som förlaget har lagt in i ett enskilt verk. Det är ofta en eller ett par titlar som bär upp övrig utgivning och möjliggör för förlag att ge ut titlar som kan uppfattas som mindre kommersiellt gångbara men av högt litterärt värde.

Att genom lagstiftning påtvingas krav att i efterhand behöva kompensera upphovspersoner som har bidragit till ett verk, skulle innebära en enorm osäkerhet i varje enskilt utgivningsbeslut. Det som unionslagstiftaren vill åstadkomma med regeln, att upphovspersoner ska få rimlig ersättning för utnyttjandet av sina skapade verk, är något som redan garanteras upphovspersoner i bokbranschen genom de avtalsmodeller som är etablerade på den svenska bokmarknaden. Det handlar om avtalsmodeller som är väl fungerande och framförhandlade tillsammans med Författarförbundet.

Bokmarknaden i Sverige är hårt pressad. Även om försäljningen av böcker försiktigt har vänt uppåt de senaste åren är framtiden osäker för många etablerade förlag. Läsningen av litteratur som förkovring och underhållning möter stor konkurrens i andra former av underhållning, som t ex från tv-serier. Många förlag, inte minst de förlag som ger ut nischad litteratur eller har mindre utgivning, lever som det redan är i en skör ekonomisk verklighet.

Förläggareföreningens uppfattning är att en regel motsvarande artikel 15 i det föreslagna direktivet riskerar att direkt drabba enskilda förlag samt i förlängningen leda till förfång för den totala bokutgivningen i Sverige. Litterär bredd och kvalitet riskerar att hotas.

Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om gränsöverskridande utbyte mellan unionen och tredje länder av särskilt anpassade exemplar av vissa verk och andra alster som skyddas av upphovsrätt och närstående rättigheter till förmån för personer som är blinda, synsvaga eller har annat läshandikapp KOM (2016) 595 slutlig

Samt

Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om viss tillåten användning av verk och andra alster som skyddas av upphovsrätt och närstående rättigheter till förmån för personer som är blinda, synsvaga eller har annat läshandikapp och om ändring av direktiv 2001/29/EG om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället, KOM (2016) 596 slutlig

Förläggareföreningen välkomnar genomförandet av Marrakeshfördraget i nationell lagstiftning samt inom unionen. Utifrån den lagstiftning som redan finns i Sverige på området finner vi det svårt att i nuläget överblicka konsekvenserna av vad en implementering skulle innebära i förhållande till nuvarande undantag i 17 § upphovsrättslagen. Vi vill framhålla vikten att lagstiftaren vid en kommande implementering tar hänsyn till bokbranschens förutsättningar.

Förläggareföreningen är i grunden positiv till att personer som är blinda, synsvaga eller har annat läshandikapp ska få tillgång till anpassade verk, vilket idag också sker i Sverige genom ett generöst tilltaget undantag i 17 § upphovsrättslagen. Då möjlighet nu skall komma att ges för internationellt utbyte av exemplar kommer det innebära att inskränkningen utvidgas. Varje inskränkning i en upphovspersons ensamrätt till sitt verk innebär en minskad möjlighet att få ersättning för sitt arbete. Det vill vi noga understryka.

Förläggareföreningen vill slutligen hänvisa till innehållet i remissvar till Justitiedepartementet angående WIPO:s diplomatkonferens avseende ett internationellt avtal om undantag i upphovsrätten till förmån för personer med synnedsättning/läs-nedsättning, vilket finns bifogat för er referens.

Stockholm den 19 oktober 2016



Kristina Ahlinder
VD
Svenska Förläggareföreningen